

Rehabilitasyon Merkezlerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Zihinsel Yetersizliğe Sahip Öğrencilerle Çalışırken Kullanmış Olduğu Yöntemlere İlişkin Görüşler

Esma Güşef GÜL¹ Fatih KOÇAK²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Konya, TÜRKİYE

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi., Özel Eğitim Bölümü, Konya, TÜRKİYE

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 07.04.2025 Kabul Tarihi: 03.06.2025 Yayın Tarihi: 30.06.2025	Bu araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışırken kullandıkları öğretim yöntemlerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak desenlenmiş bir durum çalışmasıdır. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Konya ilinde yer alan çeşitli özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan toplam 30 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Veriler, öğretmenlerle gerçekleştirilen bireysel görüşmeler aracılığıyla toplanmış, ayrıca 4 öğretmenin dersleri gözlemlenerek veri çeşitliliği sağlanmıştır. Görüşme sırasında elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve temalar altında gruplandırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler yöntem seçimi yaparken öncelikle öğrencinin yaşına, gelişimsel düzeyine, sahip olduğu yetersizlik türüne ve bireysel performansına dikkat etmektedir. Öğretmenlerin büyük bir kısmı tek bir yönteme bağlı kalmaktansa, farklı yöntemleri bir arada kullanarak öğretimi zenginleştirmeyi tercih etmektedir. Bu bağlamda en sık kullanılan öğretim yöntemlerinin doğrudan öğretim, model olma ve zincirleme öğretim teknikleri olduğu belirlenmiştir. Ancak öğretmenler, yöntem uygulamaları bazı zorluklarla da karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu zorlukların başında öğrencinin bireysel farklılıkları, konu içeriğinin doğası ve zaman zaman yanlış yöntem tercihlerinin yer aldığı ifade edilmiştir. Öğretmenler, öğretim sürecinde hedeflere ulaşmak amacıyla yöntem ve teknik seçiminde öğrencinin gelişimsel durumu, yaşı ve bireysel gereksinimlerini ön planda tuttuklarını vurgulamışlardır. İçerik oluşturma aşamasında ise başlangıçta seçilen yöntemin uygun olmadığını fark ettiklerinde yöntem değişikliğine gitme konusunda esnek bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Öğretmenlerin önemli bir bölümü, öğretim süreci ile ölçme-değerlendirme araçlarını birlikte kullanarak öğrencilerin gelişimini daha etkili bir şekilde izleyebildiklerini ifade etmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, rehabilitasyon merkezlerinde zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını merkeze alarak çok yönlü ve esnek öğretim stratejileri kullandıklarını; ancak uygulamada çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sürekli desteklenmesinin ve öğretim sürecinde karşılaşılan güçlüklerin paylaşılabileceği profesyonel öğrenme topluluklarının önemini de gündeme getirmektedir.

The Opinions of Teachers Working in Rehabilitation Centers on The Methods They Use When Working With Students With Mental Disabilities

Article Info	ABSTRACT
Received: 07.04.2025 Accepted: 03.06.2025 Published: 30.06.2025	The present study aims to examine the perspectives of teachers working in special education and rehabilitation centers regarding the instructional methods they employ while teaching students with intellectual disabilities. Adopting a qualitative research approach, the study was designed as a case study and conducted during the 2023–2024 academic year. The participants consisted of 30 teachers working at private special education and rehabilitation centers located in Konya, Turkey. Data were collected through semi-structured interviews, and classroom observations were conducted with four selected participants to enrich the data set. The obtained data were analyzed using descriptive analysis techniques. The findings indicate that teachers consider several critical factors when selecting instructional methods, including students' age, developmental level, type of disability, and individual performance. Rather than adhering to a single instructional strategy, the majority of teachers prefer to integrate multiple teaching methods simultaneously to address diverse learning needs. Direct instruction, modeling, and chaining emerged as the most frequently utilized approaches. Despite this flexibility, participants reported encountering various challenges related to individual differences among students, the nature of the content, and, in some cases, the selection of inappropriate methods. Furthermore, teachers emphasized the importance of aligning instructional methods with the developmental characteristics and individual conditions of their students. They also reported making adjustments to their instructional strategies when the initially selected methods were found to be ineffective. A notable portion of the participants demonstrated the ability to integrate instructional practices with appropriate assessment tools to monitor student progress effectively. In conclusion, the study underscores the significance of adopting flexible, student-centered, and multi-method teaching practices in special education settings. However, it also reveals the ongoing need for professional development and collaborative learning communities to support teachers in overcoming practical challenges and enhancing the quality of instruction for students with intellectual disabilities.

To cite this article:

Gül, E.G., & Koçak, F. (2025). The opinions of teachers working in rehabilitation centers on the methods they use when working with students with mental disabilities . Edutech Research, 3(1), 39-52.

*Corresponding Author: Fatih KOÇAK, fatihkocak77@gmail.com

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Son yıllarda, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitime yönelik farkındalık ve yatırım giderek artmaktadır. Özellikle zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilere sağlanan eğitim hizmetlerinin niteliği, bu bireylerin günlük yaşam becerileri, akademik kazanımlar ve toplumsal uyum süreçleri açısından kritik bir önem taşımaktadır. Gelişimsel ve bilişsel farklılıklara sahip öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için, uygun yöntem ve teknikleri belirlemek ve uygulamak temel bir gereklilik haline gelmiştir (MEB, 2018). Bu durum, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin etkili, öğrenciye uyarlanmış öğretim yaklaşımlarını benimsemelerini her zamankinden daha önemli kılmaktadır.

Bireyin zeka düzeyi, performansı, yetersizlik türü ve yaşı gibi faktörler, öğrenme sürecini doğrudan etkilediğinden; yanlış yöntem seçimi, öğrencinin katılım ve öğrenme motivasyonunu önemli ölçüde düşürebilmektedir. Bu nedenle, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışırken hangi yöntemleri ve neden tercih ettiklerinin ortaya konması hem özel eğitim politikalarının geliştirilmesine hem de sınıf içi uygulamalara önemli katkılar sunacaktır.

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitiminde etkili öğretim yöntemlerinin belirlenmesi, öğrencinin öğrenme başarısını, katılımını ve yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir (MEB, 2015; Alnahdi, 2015). Ancak, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, çoğunlukla özel eğitim dışındaki farklı alanlardan mezun olması ve her öğrencinin farklı düzeyde yetersizliğe sahip olması, kullanılan yöntemlerde bir standart veya tutarlılık sağlanmasını güçleştirmektedir (Karabulut & Yıkmış, 2010; Bural, 2020).

Öte yandan, alan yazında özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik hangi yöntemleri, hangi gerekçelerle seçtiğine dair çalışmalar mevcut olsa da (Şengül & Akçin, 2010; Deniz & Sarı, 2017; Terzioğlu & Topaç, 2023), rehabilitasyon merkezlerinde görevli ve farklı disiplinlerden mezun öğretmenlerin yönetime ilişkin seçim süreçleri ve bu süreçlerde yaşanan zorluklar yeterince ortaya konmamıştır. Bu durum, öğrencilerin ihtiyaçlarına tam olarak cevap verememe ve öğretmenlerin yöntem uygulamalarında güçlük yaşama riskini artırmaktadır.

Dolayısıyla, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışırken yöntem seçiminde karşılaşılan güçlüklerin belirlenmesi ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin derinlemesine incelenmesi hem öğretim sürecindeki verimliliği artıracak hem de özel eğitim politikaları ve uygulamaları açısından önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin eğitime ilişkin konular, özel eğitim araştırmacıları, rehabilitasyon merkezlerinde görevli öğretmenler, aileler, program geliştiriciler ve politika yapımcılar (ör. Millî Eğitim Bakanlığı) başta olmak üzere geniş bir kitle tarafından yakından takip edilmektedir (MEB, 2018). Özellikle rehabilitasyon merkezlerinde çalışan ve çeşitli alanlardan mezun olan öğretmenler, bu öğrencilerin günlük yaşam becerilerini, akademik ilerlemelerini ve toplumsal uyum süreçlerini destekleme noktasında kritik bir rol oynamaktadır (Camcı Erdoğan, 2021).

Alanyazında, öğretim yöntemlerinin seçimi ve uygulanması hususunda birçok farklı çalışma bulunmakla birlikte (Deniz & Sarı, 2017; Şengül & Akçin, 2010; Terzioğlu & Topaç, 2023), rehabilitasyon merkezlerindeki uygulamaların nasıl yürütüldüğü ve öğretmenlerin yöntem seçim süreçlerinde hangi faktörleri gözettiği konusunda daha fazla veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, elde edilecek bulgular; yalnızca özel eğitim alan uzmanlarına değil, aynı zamanda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri yöneticilerine, eğitim programı geliştiricilere ve ailelere de yol gösterici nitelik taşıyabilir. Bu bağlamda, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin yöntem ve teknik tercihlerine odaklanan bir araştırma hem akademik hem uygulamalı alanda önemli bir açığı

doldurarak, özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde de yol gösterici olabilir.

Yöntem seçiminde yaşanan belirsizlik veya yanlış yöntem kullanımı, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin öğrenme motivasyonunu düşürmekte, akademik ve sosyal becerilerin istenilen düzeyde gelişmesini engellemektedir. Bu durum, öğretmenlerde mesleki doyum ve uygulama verimliliği sorunlarına yol açabilmekte, öğrencilerin eğitim sürecindeki ilerlemelerini sekteye uğratabilmektedir (Sadioğlu, 2022). Dahası, öğrencinin ihtiyaçlarına uygun yöntem belirlenememesi, aile ve öğretmenler arasında ortaya çıkan beklenti-uygulama uyumsuzluğunu artırarak, rehabilitasyon hizmetlerinin kalitesini de olumsuz etkileyebilir (Karabacak, 2023).

Buna karşılık, uygun yöntem ve tekniklerin belirlenip doğru şekilde uygulanması, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin bireysel farklılıklarını destekleyerek onların özerklik, iletişim ve günlük yaşam becerilerinde kayda değer iyileşmeler sağlamaktadır (Karabulut & Yıkılmış, 2010). Bu iyileşme, hem öğrencilerin toplumsal yaşama uyumlarını kolaylaştırmakta hem de öğretmenlerin öğretim sürecinde daha verimli ve motive olmalarına katkı sunmaktadır. Dolayısıyla, rehabilitasyon merkezlerindeki uygulamaların geliştirilmesi, yalnızca bireysel öğrenme kazanımlarını değil, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal boyutta da olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Bu araştırma, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle kullandıkları yöntemlere ve bu yöntemlerin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan güçlüklerle ilgili derinlemesine bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Önceki çalışmalardan farklı olarak, bu araştırma farklı branşlardan mezun öğretmenlerin yöntem seçimlerinde etkili olan faktörleri, uygulama sırasında yaşadıkları zorlukları ve bu zorluklara getirdikleri çözüm yollarını bütüncül biçimde ortaya koyacaktır. Böylece, elde edilecek bulguların özel eğitim programları ve rehabilitasyon merkezleri bağlamında daha verimli ve hedef odaklı öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışmanın devamında, öncelikle Yöntem bölümünde araştırmanın deseni, katılımcıları, veri toplama araçları ve veri analizi süreci detaylı şekilde açıklanacaktır. Ardından Bulgular bölümünde, öğretmen görüşlerinden ve yapılan gözlemlerden elde edilen veriler sunulup yorumlanacaktır. Tartışma, Sonuç ve Öneriler bölümünde ise bulgular, ilgili alanyazın ışığında değerlendirilecek; uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler ile çalışmanın sınırlılıkları tartışılacaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışırken tercih ettikleri yöntemlere ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımından “durum çalışması” (case study) desenine göre yürütülmüştür. Durum çalışması; bir olgunun, olayın veya sürecin gerçek yaşam bağlamı içinde derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan, kapsamlı (Yin, 2009, 2012; akt. Creswell, 2017) ve esnek (Subaşı ve Okumuş, 2017) bir araştırma desendir. Bu desen, öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına ve öğrencilerle etkileşimlerine dair ayrıntılı veri toplanmasını ve yorumlanmasını mümkün kılar.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Konya ilinin Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan 30 öğretmen oluşturmuştur. Katılımcılara, zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışma ölçütünü sağlamaları koşuluyla ulaşılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1*Katılımcı öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler (N=30)*

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	27	90
	Erkek	3	10
Yaş	20-24	5	17
	25-34	19	63
	35-44	5	17
	55+	1	3
Eğitim Durumu	Lisans	26	87
	Yüksek lisans	4	13
Mezuniyet alanı	Özel eğitim	2	7
	Diğer	28	93
Hizmet yılı	1-5 yıl	19	63
	5-10 yıl	8	27
	10-15 yıl	1	3
	15-20 yıl	1	3
	25+ yıl	1	3

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada demografik bilgi ile görüşme sorularının yer aldığı bölüm olmak üzere iki bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun geçerliliğini sağlamak amacıyla Dr. Öğr. Üyesi iki uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşler sonucunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan demografik bilgiler bölümünde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezuniyet alanı ve hizmet yılını öğrenmeye ait sorular yer almaktadır. Görüşme soruları bölümünde ise zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışırken kullanmış oldukları yöntemlere ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 6 soru yer almaktadır. Bu sorulara aşağıda yer verilmiştir.

1. Öğrencilerle çalışırken kullanılacak uygun yöntemin belirlenmesinde nelere dikkat ediyorsunuz?
2. Öğrencilerle çalışırken kullandığınız yöntemler nelerdir?
3. Seçtiğiniz yöntemin kullanımı sürecinde zorluk yaşıyor musunuz?
4. Hedeflere uygun yöntem ve teknik seçiminde nelere dikkat ediyorsunuz?
5. İçerik belirlerken kullandığınız yöntem ve tekniklerde değişiklik oluyor mu?
6. Ölçme ve değerlendirme araçlarını seçtiğiniz yöntem ve tekniklerle birlikte kullanabiliyor musunuz?

Pilot Uygulama

Veri toplama araçlarının ve araştırma prosedürünün işlevselliğini test etmek üzere, araştırma başlamadan önce 5 gönüllü öğretmen ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot aşamada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak uygulanan soruların anlaşılabilirliği, süre ve derinlik açısından uygunluğu değerlendirilmiştir. Ayrıca, gözlem formu taslağı pilot derslere katılarak denenmiş; gözlem süresince tutulan notların yeterli kapsayıcılık ve kullanılabilirlik düzeyi ölçülmüştür.

1. Pilot uygulama sonunda, öğretmenlerden ve harici bir uzman gözlemciden alınan geribildirimler doğrultusunda aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır:

2. Görüşme soruları, bazı kavramların daha net anlaşılabilmesi için yeniden ifade edilmiş; gereksiz tekrar eden maddeler çıkartılmıştır.
3. Gözlem formu, öğretmenlerin kullandığı farklı öğretim yöntemlerini daha iyi yansıtabilecek ek gözlem kriterleriyle zenginleştirilmiştir.
4. Veri toplama süresinin her bir görüşme için 15 dakika olarak planlanmasının yeterli olduğu görülerek bu süre korunmuştur.

Bu pilot aşama, ana araştırma sürecinde yaşanabilecek olası yöntemsel zorlukları minimize etmeye ve veri toplama araçlarının geçerliliğini artırmaya katkı sağlaması amaçlanmıştır. Böylece, sonraki aşamalarda uygulanan yöntemin daha tutarlı, odaklı ve verimli olması hedeflenmiştir.

Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde, öğretmenlerle nitel veri toplama yöntemi olan görüşme yönteminden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış; katılımcıların uygun olduğu zamanlarda ve ortamlarda, katılımcılardan alınan izinle ses kaydı yapılarak gerçekleştirilen bu görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüştür.

Daha sonra, kurumların izin politikalarına bağlı olarak, sadece 4 öğretmenin dersine gözlem yöntemiyle katılım sağlanabilmiştir. Bu durum çalışma için sınırlılık oluşturmaktadır. Gözlem sürecinde, 40 dakikalık derslerin akışı incelenmiş ve araştırmacı tarafından ders sırasında tutulan notlar ile hedeflenen öğretim yöntemleri hakkında veri elde edilmiştir.

Tüm veri toplama sürecine başlamadan önce Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan gerekli onay alınmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan tüm öğretmenlerden ve gözlem yapılan sınıfın kurum idaresinden yazılı ve sözlü bilgilendirme yapılarak onam sağlanmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerinin gizliliğini korumak amacıyla, veri toplama ve raporlama süreçlerinde rumuz/kod kullanılmış, elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaç doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bu çalışma herhangi bir resmî kurum, sivil toplum kuruluşu veya özel fon tarafından desteklenmemiştir. Çalışmada, fon kaynağına veya farklı bir çıkar çatışmasına ilişkin herhangi bir potansiyel engel bulunmamaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Görüşme esnasında alınan ses kayıtları, görüşme sonrasında yazıya (deşifreye) aktarılmış ve nitel araştırmalarda sıkça kullanılan kodlama ve temalara ayırma süreçleri izlenmiştir. Araştırmacı, elde edilen verileri öncelikle öğretmenlerin sıkça vurguladığı konu başlıkları ve belirgin anahtar sözcükler doğrultusunda ön kodlamalara ayırmış; ardından ortak temaları belirleyerek her bir katılımcının görüşlerini bu temalar altında düzenlemiştir. Gözlem notları da benzer şekilde kodlanarak görüşmelerle paralel temalara dahil edilmiştir.

Betimsel analiz sürecinde, araştırma soruları doğrultusunda verilerin anlamlandırılması için literatüre dayalı kategoriler dikkate alınmış, gerekli durumlarda yeni kategoriler eklenmiştir. Bulgu ve yorum aşamalarında, katılımcılardan seçilen doğrudan alıntılar kullanılmış; bu sayede, öğretmenlerin yöntem tercihlerine ilişkin görüşleri kendi ifadeleriyle yansıtılmıştır.

Verilerin iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, iki bağımsız araştırmacı bazı görüşme kayıtlarını ayrı ayrı kodlamış ve kodlama tutarlılık yüzdesi hesaplanmıştır. Kodlama sürecinin sonunda, araştırmacılar arasındaki uyumun yeterli olması üzerine ortak bir kod kitabı oluşturularak analizler tamamlanmıştır.

Ayrıca bu araştırmada, araştırmanın tekrar edilebilirliğini sağlamak amacıyla, yöntem kısmında sunulan tüm süreçler adım adım ve kronolojik sırayla açıklanmıştır. Bu doğrultuda, katılımcı seçiminde izlenen ölçütler, veri toplama araçlarının kapsamı, gözlem ve görüşme uygulamaları ile analiz sürecinin ayrıntıları, herhangi bir araştırmacı tarafından benzer koşullarda yeniden uygulanabilecek kadar açık biçimde sunulmaya çalışılmıştır.

Betimsel analizin kodlama ve tema oluşturma aşamalarında izlenen prosedür, araştırmacılar arası güvenilirliğin ölçüldüğü yöntem ve olası çelişki durumlarında kullanılan uzlaştırma stratejileri tanımlanmıştır. Böylece, çalışmadan elde edilen bulguların nesnelliği ve güvenilirliği artırılarak olası yöntemsel hataların minimize edilmesi hedeflenmiştir.

Son olarak, benzer bir konuda yayınlanmış en yakın ya da benzer makalelerin yöntem kısımları incelenmiş; lineer sıralama ve betimsel analiz adımlarının izlenebilirliği konularında literatürle tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşım, metodolojik uyumu güçlendirerek, çalışmamızın bilimsel geçerlik ve güvenilirlik düzeyini yükselttiği vurgulanabilir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmen elde edilen görüşme ve gözlem verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öğretim Yöntemin Belirlenmesinde Dikkat Edilen Kriterlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında zihinsel yetersizlikle çalışan öğretmenlere zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışırken yöntemin belirlenmesinden nelere dikkat edildiği sorulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar öğrenciye uygun yöntemin belirlenmesinde öğrencinin performansı, zihinsel durumu, zekâ testi sonucu, öğretmen görüşü, bireysel farklılıklar, öğrenci özellikleri, öğrenci yaşı, hedef, öğrenci algısı, öğrencinin gelişmişlik düzeyi, öğrencinin yetersizlik türü, öğrencinin yetersizlik durumu, öğrencinin tanısı, yarar sağlama, kurum değerlendirmesi, öğrenci motivasyonu, ilgi alanı, öğrencinin yeteneği, öğrenci ihtiyacı, RAM raporu, konu, öğrencinin dikkati, psikolojik ve fiziksel durumu, veli talepleri ,eksik beceriler ve cinsiyet kriterlerini dikkate alarak yöntemi belirlediğini belirtmiştir. Katılımcılar tarafından uygun yöntemi belirlerken dikkat edilen kriterlere ilişkin verilen bazı cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Öğrencinin genel performansını değerlendiriyorum veya zeka testi uygulanmışsa onun sonuçlarına bakıyorum. Daha öncesinde birlikte çalışmış olduğu öğretmenlerinden de görüş alarak uygun yöntemi belirliyorum. (K1)

Önce çalışmış olduğum kurumda biz öğrencileri değerlendirmeye alıyoruz. Oradan kavram bilgilerindeki yetersizliğe, 5n 1k sorularındaki yetersizlik durumlarına bakıyorum. Görsel algı ve dikkatle alakalı eksikleri tespit edip, RAM raporu doğrultusunda ortak bir hedef belirliyoruz. (K8)

Öncelikle öğrencinin performansı bizim için çok önemli. Önce bir değerlendirme almalıyız seviyesine uygun bir şekilde ilerlememiz gerekiyor. Önce seviyesine bakılıp ondan sonra uygun yöntemin belirlenmesine dikkat etmeliyiz. (K11)

Genel olarak buradaki öğrenciler kategorilenmiş olsa da bireysel yetersizliği olan, otizmi olan öğrenciler gibi şekillendirilmiş olsa da her öğrencinin kendine göre bireysel farklılıkları oluyor. Bir öğrencide işe yarayan yöntem diğerinde işe yaramıyor. Bu yüzden öncelikle değerlendirmemi buna göre yapıyorum. Bu öğrencinin ihtiyacını karşılayacak yöntem ne? Her yöntem her öğrencide etkili değil ve her öğrenci yöntem onun üzerinde etkili olsa bile o yönteme karşı eğer bir mesafe hissediyorsa ya da öğretmene karşı mesafeli hissediyorsa bu o yöntemi uygulamada karşımıza zorluk çıkarıyor. Önce öğrencinin tanınması ve ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik hareket ederek öğrencinin ihtiyaçlarını

belirleyip yöntemi şekillendiriyorum. (K20)

Burada birçok şeye dikkat ediyoruz aslında en başta öğrencinin yaşı ve raporuna bakıyoruz. Bu bizim için çok önemli oradaki başlıklardan ilerliyoruz. Aynı zamanda veli istek talepleri çok önemli oluyor. Bazı velilerimiz o raporun dışında bazı şeyleri çalışmamızı istiyor. Günlük yaşam becerisi ağırlıklı olan bir raporu olan öğrencimize okuma yazma çalışmamızı istiyorlar bunları da göz önünde bulunduruyoruz. Bunun dışında öğrencimizin o günkü istek durumu çok önemli oluyor. (K24)

Önce ilgi, ihtiyaca bakılıyor aslında. Bu ilgi ve ihtiyaç doğrultusunda öğrencinin kazanması gereken kazanımlara göre yöntem belirlemeye çalışıyorum. Yani öğrencinin ihtiyacı ne, velinin isteği ne ona göre uygun bir yöntem belirleyip ona faydalı olup olmadığına bakılıp bir yol çiziyoruz aslında. (K30)

Öğrenciye Uygun Olarak Seçilen Öğretim Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında zihinsel yetersizlikle çalışan öğretmenlere zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışırken kullandığı yöntemler sorulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar model olma, yanlışsız öğretim, doğrudan öğretim, gösterip yaptırma, rehberli okuma, hareket temelli oyun, doğal öğretim, fırsat öğretimi, sosyal oyun, aktif öğretim, basamaklandırılmış öğretim, akran destekli öğretim, oyun müzik ,hızlı isimlendirme, ayrık denemelerle öğretim, zincirleme öğretim, uygulamalı davranış analizi, ipucu ile öğretim, yaparak yaşayarak öğrenme, işlevsel ve sözel öğrenme, duyuşsal öğrenme, eğitsel oyun, ipucunun geri çekilmesi, basara, elakin, oyun temelli öğrenme, grup etkinlikleri ve disgrafi yöntemlerini kullandığını belirtmiştir. Katılımcıların kullandığı uygun yöntemlere ilişkin cevapları aşağıda belirtilmiştir.

Anlatım, gösterip yaptırma, daha çok doğal ortamları kullanmayı seviyorum. Genelde sınıfta çalıştığımız için gösterip yaptırmayı kullanıyorum. Anlatım yöntemi ve sunumu daha çok kullanıyorum. (K4)

Genellikle zihin engelli öğrencilerde yanlışsız öğretim yöntemi ve ayrık denemelerle öğretimi kullanıyorum. Ayrık denemeleri biraz daha zihinsel performansı düşük çocuklarda kullanıyorum. Genelde yanlışsız öğretim yöntemi ile ilerliyorum. (K10)

Öğrencilerimle çoğunlukla doğal öğretim, fırsat öğretimi, ipucu ile öğretim ve model olma gibi yöntemler kullanıyorum. (K15)

Göstererek yaptırma, model olma, sözel ipucular, ipucu pekiştireçler kullanıyoruz özellikle otizm ağırlıklı olsak da. Pekiştireç kısmında diğer engel türlerinde de yeni bir şey geçecekse özellikle pekiştireç kullanabiliyoruz. Anlatım tekniği olabiliyor eğitimde kullanılan tüm yöntemler aslında. Bireysellik burada önemli yani direkt bunları kullanıyoruz şeklinde nokta atışı yapamam ama o an o öğrencinin mesela belki normalde model olma olarak yaptırıyorum ama o an anlatarak veya fiziksel yardımla anlaması gerekiyorsa veya yapmamız gerekiyorsa aslında biraz olayın ve durumun seyrine göre farklılık gösteriyor. (K21)

Hocam benim gözlemlediğim kadarıyla çocuk gelişimci öğretmenlerimize ana sınıfı yaş grubu daha fazla bende otizmlili öğrencilerim daha fazla. Öğrencilerimle dikkat çalışıyorum. Sonra çok hızlı öğrencilerim var çok yavaş öğrencilerim var değişebiliyor. Hızlı öğrencilerimle biraz yavaşlama üzerine sıra bekleme davranışı çalışıyoruz. Öğrenci profilim de değişiklik göstermekte. Günlük yaşam becerileri çalıştığım öğrencilerimle ileri zincirleme çalışıyorum. Alışveriş çalıştığım öğrencim de var ama tamamen akademik olarak anlatım üzerinden gittiğim öğrencim de var yani öğrenciye odaklı değişiyor. (K23)

Zincirleme yöntemine başvurduğum oluyor. Doğrudan benim yaparak model yoluyla yaptığımız

yöntemler var. Benim ona göstermem gerekiyor bazı çocuklarda gözlem yoluyla yaptığım. Onun beni önce gözlemlemesi sonra yapması lazım ben ona rol model oluyorum. Çünkü ne yapacağını hiçbir şekilde bilemeyen öğrencilerim var. Odaklanamayabiliyor önce göz teması kuruyorum sonra onay yapıyorum ve sonra aynısını yapması veya yapamaması da dahil herhangi bir girişim varsa bile bu mükemmel bir şeydir. Sırayla aşamalarla yapmamız gereken etkinlikler var burada zincirleme yöntemine de başvuruyoruz bu şekilde yaptırmaya çalışıyorum.(K29)

Araştırmaya katılan ve ders gözlemi yapılan K4, K15, K21 ve K23'e ait gözlemler aşağıda belirtilmiştir.

Katılımcı 4: Öğretmen derste 8'er ritmik sayma becerisi çalıştığı için öğretim yöntemi olarak anlatım yöntemini kullanıyor. Konuyu pekiştirmek amacıyla oyuna dayalı etkinliklerden de yararlanıyor. (16.04.2024)

Katılımcı 15: Öğretmen derse öğrencisi ile gününün nasıl geçtiği ile ilgili konuşarak giriş yapıyor. Öğretmen bir önceki derste ekmeğe çikolata sürme becerisi (günlük yaşam becerisi) çalışmaya başladığı için eş zamanlı ipucu yöntemini kullanarak beceri öğretimine devam ediyor. (16.04.2024)

Katılımcı 21: Öğretmen öğrencisinin iletişim kurma becerisini arttırmayı amaçladığı için dersinde sohbet etmeye bolca yer veriyor. Derse sohbet ederek başlıyor ve sonra derse geçiş yapıyor. Okuma çalışması yapıldığı için hece tekniğini kullanıyor. (20.04.2024)

Katılımcı 23: Öğretmen öğrencisi ile iki basamaklı bir sayıyı rakamlara bölme çalışması yapıyor. Bunun için anlatım yöntemini kullanıyor. Öğrencinin dikkati kısa sürede dağıldığı için öğretmen dikkat oyunu ile öğrencisinin dinlenmesi ve tekrar derse odaklanabilmesini sağlamayı amaçlıyor. (20.04.2024)

Seçilen Yöntemin Uygulanma Sürecinde Zorluk Yaşanmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışırken kullanılan yöntemlerin kullanımında zorluk yaşanma durumu sorulmuştur. Katılımcılar yöntemin uygulanması sürecinde zorluk yaşadıklarını ve yaşamadıklarını belirtmiştir. Zorluk yaşadığını belirten katılımcılar öğrencinin, konunun ve yöntemin yanlış seçiminden kaynaklı olarak zorluk yaşadığını belirtmiştir. Zorluk yaşamadığını belirten öğretmenler ise öğrenciyi tanıdıkları, uygun yöntemi seçtikleri için yaşamadığını belirtmişlerdir.

Seçilen yöntemin uygulanmasında zorluk yaşadığını ve yaşamadığını belirten katılımcıların vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Tabi yaşıyorum. Çünkü öğrencilerde farklılık olduğu için model olma yolundan daha çok farklı modeller kullanmam gerekebiliyor. (K3)

Yani genelde değiştiriyoruz. Ders içerisinde 5-6 yöntemden geçebiliyoruz. Bazen çocuk çok farklı geliyor. O günkü duruma bağlı oluyor. Rahat bir çocuksa ya da derse odaklanmışsa o ders 2 yöntemle bitirebiliyoruz bazen. Daha farklı geliyorsa o gün yöntemimizi çok fazla değiştirebiliyoruz. (K16)

Tabi yaşıyorum. Çünkü öğrenciler bazen sadece oyun olarak algılayabiliyor ya da oyunla tam veremediğim kazanımlar da olabiliyor. Bu gibi zorluklar yaşıyorum.(K19)

Evet her öğrencinin düzeyi ve durumu farklı olduğu için mesela anlatım yöntemi her öğrenci de uygulanamıyor. Bazıları çok dikkatli dinlerken bazılarının da aşırı dikkat sorunu oluyor bunda bir zorluk yaşıyoruz. Model alma da bir nevi aynı şekilde. O da seni izliyor ya da izlemiyor. Yani her öğrenciye her yöntemi uyguluyoruz açıkçası.(K27)

Öğrencimin durumuna göre seçtiğim için bir de yılların tecrübesi olduğu için çoğunlukla zorluk

yaşamıyorum(K17)

Genelde yaşamıyorum. Çocuklara 1 yıl verildiği için yeterli olmadığında tekrar bir daha isteniyor. (K18)

Yaşamıyorum artık ben öğrenci profiline daha çok odaklandığım için. İlk başta hani onu gözlemleyip ona göre bir yöntem belirliyorum. O yüzden sorun yaşamadığımı düşünüyorum. Gerçekten ilk başta hiç ders işlemek istemeyip beni de kabul etmeyen öğrencilerime bu şekilde kabul ettirdim de kendimi. Daha ilerleye bildiğim öğrencilerim var. (K23)

Hedeflere Uygun Yöntem ve Tekniğin Belirlenmesinde Dikkat Edilen Kriterlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere hedeflere uygun yöntem ve tekniğin belirlenmesinde nelere dikkat edildiği sorulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar konuya, beceriye, öğrenciye ve ihtiyaçlara uygun olması, bireysel farklılıklar, öğrenci yaşı, öğrenci performansı, öğrencinin değerlendirmesi, ram raporu, öğrenci tanısı, öğrenci durumu, öğrenci düzeyi, gelişim alanı, ilgi alanı, aile yapısı, çevresel koşullar, verimlilik, duylara hitap etme, cinsiyet, hazır bulunuşluk, özgüven, öğrencinin isteği, fiziksel engel durumu ve veli beklentisini dikkate alarak hedefe uygun yöntem ve teknik belirlemektedir. Katılımcıların hedeflere uygun yöntem ve tekniğin belirlenmesinde dikkat ettiği kriterlere ilişkin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Öğrencimin bireysel farklılıklarına göre dikkat ediyorum (K5)

Hem değerlendirmeye hem de ram raporuna bakıyorum. Buna uygun yöntem, teknik ve konular seçmeye çalışıyorum. (K9)

Öncelikle öğrencinin durumu çok önemli. Bazı öğrencilerimiz ritmik saymayı yapıyor daha karmaşık beceriler çalışmamız gerekiyor. Bazı öğrencilerimiz ise ritmik saymayı yapamıyor. Çocuğun durumuna göre seviyesine göre yöntemleri belirliyoruz. Çok fazla tekrar gerekiyorsa öğrencinin öğrenmesi için o zaman daha kolay, daha adım adım, daha küçük aşamalara indirilmiş şekilde çalışıyorum. (K12)

Çocuğun hazır bulunuşluk düzeyine, çocuğun ilgilerine, ihtiyaçlarına, ailenin yapısına, çevresel koşulların uygunluğuna hepsine dikkat ediyoruz. (K13)

Öğrencinin yaşı diyebilirim, o anki durumu istekli mi geldik sınıfa isteksiz mi geldi. Öncesinde yaşadığı kötü bir şey onu etkiledi mi? Buna uygun olarak o an dersi ona göre seçiyoruz diyebilirim. (K22)

Öğrencilerin yetersizlik düzeyine daha çok dikkat ediyoruz. Yaşı ne olursa olsun zaten çocuklarımız küçükten büyüğe doğru hepsinde aynı sitemi oturamıyoruz. Neyi eksikse onu tamamlamaya yönelik çalışıyoruz daha çok. (K25)

İçerik Belirlerken Yöntem ve Tekniklerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere içerik belirlerken kullandığınız yöntem ve tekniklerde değişiklik olup olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar öğrenciye ve konuya bağlı olarak içerik belirlerken bazı durumlarda değişiklik yaptığını ve yapmadığını belirtmiştir. Katılımcıların içerik belirlerken yöntem ve teknikte değişiklik yapmasına ilişkin cevapları aşağıdaki gibidir.

Öğrenciyi gözlemledikten sonra yapabildikleri ve yapamadıklarına göre yöntem ve teknik belirliyorum(K7)

Evet içerik belirlerken yöntem ve tekniklerde değişiklik oluyor. Çünkü öğrencilerde bireysel farklılıklar olduğu için yöntemlerde de farklılıklar oluyor. (K14)

Evet tabi ki öğrenciye göre değişiklik oluyor. 4 yaşında, 40 yaşında da öğrencim var. Hepsine aynı şekilde uygulanmıyor. 4 yaşındaki öğrencime daha çok oyunlaştırarak anlatırken daha yüksek yaşlardaki öğrencilerime daha çok sohbet odaklı ilerliyoruz. (K27)

Çoğu zaman oluyor tabii ki. Bir öğrenciyle akademik olarak başlıyoruz mesela ama hiçbir şekilde ilerleme kaydedemiyoruz. Velinin isteği doğrultusunda olabilir. Çocuğun okuldaki öğretmeninin isteği doğrultusunda ilerliyoruz. Ancak hiçbir geri dönüş alamayınca başka bir eğitim şekline dönüş oluyor. Bu da öğrencinin akademik anlamda hiçbir cevabı olmadığı için günlük yaşama, sosyal yaşama, toplumsal yaşama daha katkı sağlayabilecek beceriler kazandırmaya yönelik geri dönüşlerin olduğu oldu. (K28)

İçerik belirlerken genelde olmuyor. Hayır (K4)

İçerik belirlerken olmuyor (K6)

Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Kullanımına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere ölçme ve değerlendirme araçlarını yöntem ve tekniklerle birlikte kullanımı sorulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar öğrencinin ilerleme durumunu kontrol etmek, yönetime karar vermek amacıyla kullanabildiğini ve kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların ölçme ve değerlendirme araçlarını yöntem ve tekniklerle birlikte kullanımına ilişkin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

Evet ölçme ve değerlendirme ile doğru veri alabilmem için öncelikle yöntem ve tekniğe göre de ölçme ve değerlendirme yapmam gerekiyor. Model olma da farklı bir ölçme değerlendirme tablosu ya da yanlışsız öğretimde farklı ölçme değerlendirme boyutu olduğu için bunların hepsini kullanıyorum (K2)

Zaten performansını belirlerken ölçme ve değerlendirme araçlarını kullandığım için sonrasında eğitim sürecinde de kullandığım yöntem ve tekniklerle ölçme ve değerlendirme araçlarını birlikte kullanabiliyorum. Sıkıntı yaşamıyorum. (K10)

Kullanıyorum. Ölçme değerlendirme araçları olarak zaman zaman not alıyorum. Kitaplar, soru cevap, bunları dersin son aşamasında kullanıyorum (K26)

Ölçme ve değerlendirme araçlarını çoğunlukla kullanmıyorum (K14)

Açıkçası yöntem ve teknikle birlikte kullanmıyoruz. Genellikle en çok kullandığımız ölçme aracı gözlem yöntemi daha çok gözlem yaparak çocukların değerlendirmelerini alıyoruz. Diğer yöntemler bizim çocuklarımız özel olduğu için anlık uyku durumları, aç tok gelmeleri bile çocukları tetikleyen etmenler o yüzden biraz onları şekillendirirken aileyi de tanımaya yönelik hareket etmeye çalışıyoruz. Çocuğun o gün içerisindeki sürecini bilerek hareket etmeye çalışıyoruz. O yüzden her ölçme ve değerlendirme aracının işe yaradığını düşünmüyorum. (K20)

Değişiyor yine kullandığım araçlar. Öğrencilerin derslerine bağlı. Eğer klasik Türkçe, matematik dersiyse devam ediyorsak test. Direkt böyle konu değerlendirme testleri, ünite değerlendirme testleri şeklinde yapıyoruz. Genel değerlendirme olarak ve bunun düzeyine bakıp geriye dönmeler tekrarlar sağlıyoruz ama daha küçük yaştaki öğrencilerle çalışıyorsak portföyler gibi Bunun kâğıt üzerinde çok fazla tutmuyorum ama bunu biraz daha ailenin işte videolarıyla, görsel olarak birikimini yapmaya çalışıyorum. İlk yaptığımız olayda ya da ilk yaptığımız derste öğrencinin işte atma becerisi, takma becerisi ya da kalem tutma becerisi mesela küçük yaşlarda çok kötüydü ama yaptığımız derslerle işte şu duruma geldi gibi. Okul öncesi daha çok kullanılır ya portföyü işte başlangıçta ilk dersimde yaptığı boyayla dönem sonundaki yaptığı boyama birbirinden çok farklı. Ben de videolarla hem ailenin bunu görmesini sağlıyorum hem de kendim bunun gelişimini tutuyorum. (K30)

Araştırmaya katılan ve ders gözlemi yapılan K4,K15,K21 ve K23 e ait araştırmacıya ait gözlem aşağıdaki gibidir:

Katılımcı 4: Öğretmen 8 er ritmik sayma becerisinin öğrenci tarafından kazanıldığını görmek amacıyla çalışma yaprağı kullanıyor. (16.04.2024)

Katılımcı 15: Öğretmen günlük yaşam becerisini (ekmeğe çikolata sürme) kazanıp kazanmadığını görmek için kayıt çizelgesi tutuyor. (16.04.2024)

Katılımcı 21: Öğretmen öğrencinin okumasını ve okuduğunu anladığını ölçmek için 5N 1K tekniğini kullanıyor. (20.04.2024)

Katılımcı 23: Öğretmen dersin sonunda öğrencinin bölme işlemini doğru yapıp yapmadığını ölçmek için soru-cevap yöntemini kullanıyor. (20.04.2024)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan öğretmenlerin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle çalışırken hangi yöntemleri ve neden tercih ettiklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular, öğretmenlerin öğrencinin yaşı, gelişim düzeyi, yetersizlik türü ve performansına odaklandıklarını ve tek bir yöntem yerine çoğunlukla birden fazla yöntemi kullanmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Sıklıkla belirtilen başlıca yöntemler doğrudan öğretim, model olma ve zincirleme öğretim şeklinde öne çıkmaktadır.

Başlıca seçilen bu yöntemler, Şengül ve Akçin (2010) ile Deniz ve Sarı (2017) çalışmalarında da görüldüğü gibi, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde öğretim yönteminin öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına göre şekillendiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Bural (2020) da doğrudan öğretimin yaygın kullanımını, yöntemin adım adım ve net bir yapı sunmasına bağlamıştır. Sadioğlu (2022) ise özel eğitim müfredatının uygulanmasında öğretmenlerin yöntem ve tekniklerle ilgili sorun yaşadığını, ancak bu çalışmada vurgulanan sorunların daha çok öğrencinin durumu ve yöntemin yanlış seçimine dayandığı görülmektedir. Son olarak, Terzioğlu ve Topaç (2023) özel eğitim öğretmenlerinin, okuma-yazma öğretiminde birçok farklı yöneme yöneldiğini; bu çeşitliliğin, öğretmenlerin eğitim ve tecrübeleri ile öğrenci profillerinin belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Bulgularımız, bu literatürle uyumlu olarak, ortak bir yöntem yerine çok yönlü ve esnek yaklaşımın gerekli olduğunu doğrulamaktadır.

Araştırmada öğretmenler, yöntem uygulama sürecinde karşılaştıkları zorlukları çoğunlukla öğrenciye özgü faktörlere (motivasyon, dikkat, yetersizlik düzeyi), konuya (kavramın zorluk derecesi) ve yanlış yöntem seçimine bağlamaktadırlar. Sadioğlu (2022) benzer biçimde, özel eğitim müfredatını uygularken yöntem ve tekniklerle ilgili sorunlar yaşandığını ifade etmiş ancak bu sorunların ağırlıklı olarak öğretim yönteminin belirsizliğinden kaynaklandığını vurgulamıştır. Bu çalışmada ise, daha çok öğrencinin durumu ve yöntem seçimindeki uyumsuzluk temelinde zorluklar yaşandığı görülmüştür. Farklılık, araştırmaların odak noktası, örneklem ve kurumsal koşullardaki değişimlerden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmanın bulguları, rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin çok yönlü ve öğrenci gereksinimlerine duyarlı bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Tek bir yöntemle sınırlı kalmamak, özellikle bireysel farklılıkların yoğun olduğu zihinsel yetersizlik durumlarında daha etkili sonuçlar doğurmaktadır. Bununla birlikte, yöntem seçiminde yeterli bilgi veya deneyim olmaması, öğrenme sürecini sekteye uğratmakta ve yanlış yöntem kullanımına yol açmaktadır. Öğretmenlerin ölçek, test veya performans çizelgesi gibi ölçme-değerlendirme araçlarına hakim olmaması, içerik ve hedef uyumunu da azaltmaktadır. Dolayısıyla, öğretmenlerin yöntem tercihlerinde esneklik yanında yöntemin teorik ve uygulamalı dayanaklarına vakıf olmaları gerekmektedir.

Genel olarak, araştırma zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin yöntem tercihlerinin esneklik ve bireyselleştirme odaklı olduğunu göstermiştir. Buna karşın, yöntemlerin yanlış seçimi ya da öğrenci faktörleri yüzünden uygulamada sıkıntılar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla, öğretim yöntemleriyle ilgili yeterli bilgi ve uygulama deneyimi, özel eğitim öğretmenlerinin temel ihtiyacı olarak görülmektedir. Araştırma bulguları, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin, öğrencilerin yaş, düzey ve yetersizlik türü gibi özelliklerini dikkate alarak farklı öğretim yöntemlerini harmanladığını; ancak yöntem belirsizliği ya da yetersiz bilgi nedeniyle sorunlar yaşandığını göstermiştir. Öğrencilerin bireysel farklılıkları ve uygulama sırasında yaşanan zorluklar, tek bir yöntemin yeterli olmadığını, karma ve uyarlanabilir yöntemlere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgularından yola çıkılarak bazı önerilerde bulunulabilir. Bu öneriler aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

1. Daha Fazla Gözlem: Çalışma grubu 30 öğretmen olsa da, ders gözlemi 4 öğretmenle sınırlı kalmıştır. Geniş katılımlı gözlem oturumları, öğretmenlerin yöntemleri farklı ders ve öğrenci profillerinde nasıl çeşitlendirdiğini daha kapsamlı ortaya koyabilir.
2. Hizmet İçi Eğitim Programları: Öğretmenlerin bir kısmının özel eğitim dışındaki alanlardan mezun olması, yönteme dair bilgi eksikliğine yol açabilir. Bu nedenle, zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışırken kullanılabilecek öğretim yöntemleri ve ölçme-değerlendirme araçlarına yönelik periyodik eğitimler düzenlenmelidir.
3. Yöntem-İçerik Uyumunun Geliştirilmesi: Öğretmenlerin içerik belirleme aşamasında yöntemde değişikliğe gittiği görülebilmektedir. Bu kararı daha bilinçli kılmak için, eğitim programlarında uyarlanabilir müfredat ve modüler yöntem örnekleri paylaşılabilir.
4. Farklı Bölgelerde veya Kurumlarda Çalışmalar: Bu araştırma Konya ilinde sınırlıdır. Farklı şehirler veya kurum tipleriyle (ör. yatılı okullar, kaynaştırma sınıfları) yapılacak benzer çalışmalar, coğrafi ve kurumsal faktörlerin yöntem tercihinin nasıl etkilendiğini gösterebilir.
5. Karma Yöntem Araştırmaları: Nicel verilerle (ör. öğrenci başarı testleri, dikkat ölçekleri) desteklenmiş çalışmalar, öğretmen yöntem tercihleriyle öğrenci performansı arasındaki ilişkiyi daha somut biçimde ortaya koyabilir ve sonuçların genellenebilirliğini artırabilir.

Ethical Statement

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Ethics Committee Approval

Bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmaları Etik Kurulu tarafından etik olarak onaylanmıştır (Tarih: 15.03.2024; Karar No:2024/259).

Author Contributions

Research Design (CRediT 1) Author 1 (%40) – Author 2 (%60)

Data Collection (CRediT 2) Author 1 (%50) – Author 2 (%50)

Research - Data analysis - Validation (CRediT 3-4-6-11) Author 1 (%40) – Author 2 (%60)

Writing the Article (CRediT 12-13) Author 1 (%50) – Author 2 (%50)

Revision and Improvement of the Text (CRediT 14) Author 1 (%00) – Author 2 (%00)

Finance

Bu çalışma herhangi bir resmî kurum, sivil toplum kuruluşu veya özel fon tarafından desteklenmemiştir.

Conflict of Interest

Çalışmada, fon kaynağına veya farklı bir çıkar çatışmasına ilişkin herhangi bir potansiyel engel bulunmamaktadır.

Sustainable Development Goals (SDG)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri : Madde 4: Nitelikli Eğitim, herkese kapsayıcı ve eşitlikçi bir şekilde kaliteli eğitim sunmayı ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmeyi amaçlar. Bu hedef, yalnızca eğitim olanaklarının erişilebilirliğini artırmayı değil, aynı zamanda eğitimin niteliğini yükseltmeyi de hedefler. Ayrıca, erken çocukluk eğitiminden yetişkin eğitimine kadar öğrenmenin her aşamasında fırsat eşitliğinin sağlanması üzerine odaklanır.

KAYNAKÇA

- Alnahdi, G. H. (2015). Teaching Reading for Students with Intellectual Disabilities: A Systematic Review. *International Education Studies*, 8(9), p79. <https://doi.org/10.5539/ies.v8n9p79>
- Bural, B. (2020). *Zihin Engelli Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile ilgili Yeterlik Düzeylerinin Geliştirilmesinde Uygulanan Eğitim Programının Etkililiği* [Doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Camcı Erdoğan, S. (2021). Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(2), 283-306. <https://doi.org/10.21565/oelegitimdergisi.663271>
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (S. B. Demir, Ed.; 3. bs).
- Deniz, S., & Sarı, H. (2017). Özel Eğitim Sınıfına Devam Eden Hafif Düzey Zihin Engelli Öğrencilere Okuma-Yazma Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntemlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, Article 12.
- Karabacak, N. (2023). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Video Model Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi* [Master's]. <https://www.proquest.com/docview/2827706764/abstract/B546B449A14749E6PQ/1>
- Karabulut, A., & Yıkmış, A. (2010). Zihin Engelli Bireylere Saat Söyleme Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2).
- MEB. (2015). *Çocuk Gelişimi: Zihinsel Engelliler*.
- MEB. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete.
- Sadioğlu, G. (2022). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Yöneticilerinin ve Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi ve Çözüm Önerileri* [Yüksek lisans uzmanlık projesi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), Article 2.
- Şengül, H., & Akçin, F. N. (2010). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere okuma yazma öğretme konusunda özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(2), Article 2.
- Terzioğlu, N. K., & Topaç, A. (2023). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Okuma-Yazma Öğrenmelerine İlişkin Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleri. *E-International Journal of Educational Research*. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1284054>
- Yin, R.K. (2012). *Applications of case study research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage